

Molnár Gábor hadnagy:

A LENGYEL TERÜLETVÉDELMI KONCEPCIÓ

DOI: 10.35926/HSZ.2024.4.4

ÖSSZEFOGLALÓ: *Lengyelország hazánkkal egy időben, 2016/2017-ben kezdte meg területvédelmi rendszere kialakítását. Ez azonban, eltérően a magyartól – vagy az ugyancsak ebben az időszakban megalakított csehtől és némettől – a kezdetektől más elgondoláson alapult. A területvédelmi erők tekintetében nem a hátszágvédelmi képességek fejlesztése volt az elsődleges szempont, hanem egy olyan szervezet létrehozása, amely az ország teljes mélységében képes alacsony intenzitású harctevékenységet és nem hagyományos hadviselést folytatni az országot ért esetleges katonai agresszió esetén, beleértve a támadó által megszállt területeket is.*

KULCSSZAVAK: *Lengyelország, területvédelmi erők, tartalékos erők, állandó felelősségi terület, visszamaradó erők, nem hagyományos hadviselés, hadászati védelmi hadművelet*

A SZERZŐRŐL:

Molnár Gábor hadnagy, az MH Területvédelmi Erők Parancsnoksága Tervezési Főnökség beosztott tisztje, az NKE Hadtudományi Doktori Iskola hallgatója (ORCID: 0000-0002-7227-9405; MTMT: 10054186)

BEVEZETÉS

Mint a Varsói Szerződés (VSZ) egykori tagállama, Lengyelország a területvédelmet – hazánkhoz hasonlóan – az egykori szovjet megközelítés szerint értékelte, amelyet a hátszágvédelem komplex feladatrendszere egyik elemének tekintett.¹ A területvédelmi erők alkalmazásával ezért kizárólag a hátszágban számolt. Ez a megközelítés a volt VSZ-országokban azon szovjet hadművelési doktrínák eredményeként alakult ki, amelyek alapvetése az volt, hogy a hagyományos erők tekintetében a VSZ akkora erőfőlényrel rendelkezik a NATO-val szemben, hogy egy esetleges fegyveres konfliktus során támadóként mindvégig képes lesz a kezdeményezést fenntartani, illetve védelemben a NATO-erők támadását már a határövezetben elhárítani, majd sikeres ellentámadást végrehajtani. Mindez azt feltételezte, hogy a VSZ-országoknak legfeljebb a nyugati határövezete válhat szárazföldi harcoló műveletek színterévé, és így területük döntő része megőrzi hátszág jellegét, amelyet leginkább tömegpusztító fegyverek, légcsapások, valamint kisebb légi- és tengeri deszant, továbbá beszivárgó vagy diverzáns erők tevékenysége fenyegethet.² Ebben a megközelítésben a hátszág ugyanakkor a koalíciós műveletek tekintetében egyidejűleg hadművelési mögöttes területként is funkcionált, ahonnan megvalósulhat a harcoló erők utánpótlásbiztosítása, illetve a megerősítő csapatok előrevonása. A hátszágvédelem részét képező területvédelem feladatai ezért elsősorban az utánpótlási vonalak és azok kapcsolódó létesítményeinek fegyveres

¹ A szovjet típusú megközelítésre részletesen lásd Berki 1974.

² A hideghábrús szovjet hadművelési doktrínára részletesen lásd FM 100-2-1 The Soviet Army... 1984; FM 100-2-2 The Soviet Army... 1984.

biztosítására, a hátország létfontosságú infrastruktúráinak védelmére, valamint különböző támogató feladatok végrehajtására irányultak.³ A területvédelmi csapatok ugyanakkor csak kisebb részét képezték a VSZ-országok hátországvédelmi rendeltetésű erőinek. Mellettük nagyszámban alkalmaztak aktív – elsősorban műszaki-építő és logisztikai támogató – katonai szervezeteket, katonailag szervezett belügyi csapatokat, polgári védelmi szervezeteket, illetve ún. népi milíciákat, melyek hazai variánsa a Munkásőrség volt.

Lengyelország esetében a hátországvédelmi rendeltetésű csapatok felelőssége a honi terület védelme mellett a szovjet erőknek a VSZ fő erő kifejtése (a „Fulda folyosó”) irányába történő átcsoportosításának és utánpótlási vonalainak fegyveres biztosítása, illetve logisztikai támogatása volt.⁴ A Lengyel Néphadsereg manőver – akkori megnevezése szerint „elvonuló” – és hátországvédelmi erőinek becsült, létszám szerinti megoszlása a 80-as évek közepén az alábbi volt:

1. táblázat *Az elvonuló és hátországvédelmi erők létszám szerinti megoszlása*⁵

FEGYVERES ERŐK („M” csapatok nélkül)		
SZERVEZET	Elvonuló erők (fő)	Hátországvédelmi erők (fő)
szárazföldi csapatok	184 000	46 000
haditengerészet	15 000	7 000
légierő	33 000	11 000
honi légvédelem	–	44 000
határőrség	–	30 000
katonai karhatalom	–	63 000
katonai rendészet	6 000	2 000
támogatócsapatok	–	10 000
területvédelmi (tartalékos) erők	–	40 000
HONVÉDELMI FELADATOKRA ALKALMAZHATÓ EGYÉB SZERVEZETEK		
rendőrség	–	70 000
rendőr karhatalom	–	30 000
titkosrendőrség	–	50 000
(tartalékos) népi milícia	–	350 000
katonai polgári védelem	–	2 000
ÖSSZESEN	238 000	502 000

Amint az a táblázatból látható, a területvédelmi erők aránya a hátországvédelmi rendeltetésű erőkön belül még a 10%-ot sem érte el. Sztruktúrájukat a területi elv⁶ szerint alakították ki, ami alapján minden vajdaságban egy-egy dandár vagy ezredszintű területvédelmi szervezetet

³ Vö. FM 100-2-2 The Soviet Army... 1984, 12-1. – 12-3., 14-1. – 14-3.

⁴ Sadykiewicz 1986, 3–5.

⁵ Uo. 14.

⁶ A területi elven szervezett csapatok esetében az egyes egységek/alegységek állományát ugyanazon katonai igazgatási, illetve hadkiegészítési körleten belül lakó polgárokból töltik fel, és alapesetben ez a területi-adminisztratív egység azonos az adott egység/alegység felelősségi/alkalmazási területével.

hoztak létre, melyeket hadiállapotban további „M” önálló zászlóaljakkal és századokkal terveztek megerősíteni.⁷ Bár deklarált elsődleges feladatuk a vajdaságok helyi katonai védelme volt az ellenséges erőkkel szemben, a katonai vezetés a szovjet hadműveleti doktrínákból következően érdemben nem számolt olyan scenárióval, hogy a honi területen magasabb intenzitású szárazföldi védelmi harcoló műveletek végrehajtása válna szükségszerűvé, ezért az állomány kiképzése és eszközei a légi-, rakéta- és nukleáris csapások által okozott károk felszámolásához szükséges képességek kialakítását célozták. Emiatt a területvédelmi erők-nél főleg a műszaki képességek fejlesztése élvezett prioritást.⁸

A területvédelmi csapatokat a rendszerváltást követően fokozatosan felszámolták, amely folyamat 2008-ra fejeződött be.⁹ A 2014-es krími és Donyec-medencei válságot követően azonban a vezetés a területvédelem újjászervezése mellett döntött. Az új szervezetet azonban már egészen más elgondolás alapján hozták létre, és a Területvédelmi Erők (*Wojska Obrony Terytorialnej, WOT*) mint a Lengyel Fegyveres Erők ötödik haderőneme alakultak meg.¹⁰

A TERÜLETVÉDELMI RENDSZER FEJLESZTÉSÉNEK FÁZISAI

A területvédelmi rendszer és a WOT képességeinek kialakítása, valamint hadműveleti alkalmazása tekintetében három alapvető dokumentum szolgáltat információt: a *Területvédelmi fejlesztési koncepció* (2016), *Lengyelország védelmi koncepciója* (2017) és *A WOT hadműveleti alkalmazása doktrína*.

Az első, vagyis a fejlesztési koncepció a WOT rendeltetéseként a „helyi védelmi” feladatok ellátását és a nem katonai szektor, valamint az aktív erők támogatását nevesítette, amely Lengyelország konvencionális elrettentési képességei megerősítését célozza. A WOT szervezetét az egykori gyakorlatnak megfelelően a területi elv alapján alakították ki; e szerint vajdaságokként egy-egy, illetve Mazóvia vajdaságban, ahol a főváros fekszik, további egy, összesen 17 dandár felállítását irányozták elő, mintegy 53 ezer fős létszámmal. A koncepció a célszám elérését 2026-ra, míg a dandárok megalakításának ütemtervét – utóbb módosítva – a 2. táblázat szerint határozta meg:

2. táblázat *A WOT dandárok megalakításának ütemterve*¹¹

	Eredeti koncepció	Módosított koncepció
ütem (2016)	3 dandár	3 dandár
ütem (2017)	3 dandár	3 dandár
ütem (2018)	5 dandár	7 dandár
ütem (2019)	6 dandár	4 dandár

Ezen felül, 2021-ben a fokozódó orosz fenyegetés hatására további 3 dandár, illetve 2023-ban, az Ukrajnát ért orosz támadást követően 10, a megalakított dandárok alárendeltségében létrehozandó határőrszázalj felállításáról is döntés született. Ezek megalakítása még

⁷ Sadykiewicz 1986: i. m. 17.

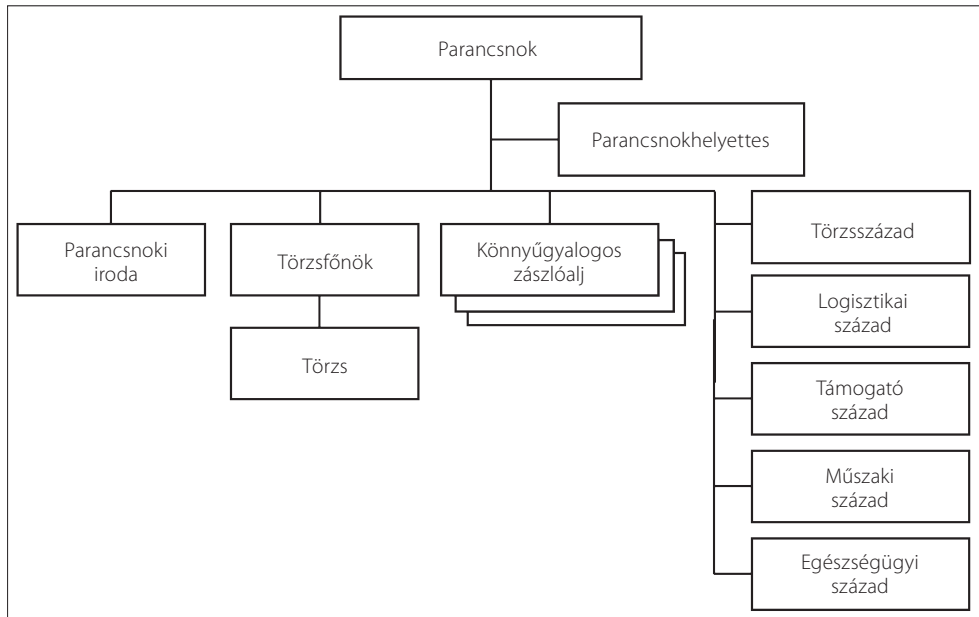
⁸ Uo. 30–32.

⁹ Gotowiecki–Żak 2018, 27.

¹⁰ Żuchowski–Stachowski 2016, 108.

¹¹ Vö. uo. 110–112, *Wojska Obrony Terytorialnej w Twojej okolicy*.

folyamatban van.¹² A dandárok a Területvédelmi Erők Parancsnoksága (*Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej, DWOT*) alárendeltségében működnek, amelyet a területvédelmi rendszer fejlesztésének prioritása miatt a Védelmi Minisztérium alárendeltségében hoztak létre, azonban a későbbiekben vezérkarközvetlen szervezetté alakul.¹³ Ami a feltöltést illeti, 2024-re a létszám elérte a 40 ezer főt.¹⁴

1. ábra Standard WOT dandárstruktúra¹⁵

A következő évben (2017) elfogadott *Lengyelország védelmi koncepciója* című dokumentum, ha röviden is, de már a honvédelmi rendszer egészén belül tett megállapításokat a WOT szerepére. A dokumentum elsősorban egy, az Ukrajnában tapasztalt – akkor még csupán – hibrid háborús szcenárióból indult ki. Mivel Oroszország a konfliktusnak ebben a szakaszában a helyi orosz lakosságból létrehozott milíciák támogatásával és a nem beazonosítható orosz különleges műveleti erők, az ún. „kis zöld emberek” alkalmazásával folytatott proxyháborút Ukrajna ellen, a koncepció a hasonló fenyegetésekkel szembeni védelem megvalósítását nevesítette a WOT elsődleges feladatákként. Ezzel kapcsolatban úgy fogalmazott, hogy a Lengyel Fegyveres Erők gerincét képező aktív csapatok műveleteit „a háborús küszöb alatti ellenséges tevékenységek semlegesítésére újonnan létrehozott Területvédelmi Erők” feladata támogatni.¹⁶ A WOT képességfejlesztése tekintetében pedig a következő célokat határozta meg:

¹² Klisz 2022, 7, Plan budowy WOT; W wojskach obrony terytorialnej... 2022.

¹³ DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej... 2018, 29.

¹⁴ Ebből kb. 35 ezer fő tartalékos, 5000 fő hivatásos állományú. Lásd Palowski 2024.

¹⁵ DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej... 2018: i. m. 31. Egyes dandárok alárendeltségében nem három, hanem négy könnyűgyalagos zászlóaljat hoztak létre, illetve a megalakítás alatt álló határőr zászlóaljakkal ez a standard struktúra további eltéréseket fog mutatni.

¹⁶ Koncepcja... 2017, 7.

- könnyűgyalogos képességek kialakítása;
- irreguláris hadviseléssel szembeni ellentévékenységek;
- interoperabilitás az aktív erőkkal;
- válságkezelő műveletekben való közreműködés.¹⁷

A védelmi koncepció célkitűzései egyértelműen jelezték, hogy a WOT-tal – a VSZ-kori gyakorlattól eltérően – elsősorban harcoló műveletekben alkalmazott könnyűgyalogoságként számolnak. Bár a dokumentum nem tért ki a WOT hagyományos, tehát nem hibrid jellegű háborús műveletekben való alkalmazására, ez a kérdés a kezdetektől kiemelt figyelmet kapott, amelyről több lengyel katonai szakértő is értekezett. Ezzel összhangban, már a védelmi koncepció elfogadása előtt, 2016-ban kidolgoztak egy WOT-szabályzattervezetet is, ami alapján 2018-ra elkészült *A WOT hadműveleti alkalmazása doktrína*.¹⁸ A lengyel területvédelmi koncepció alapvetően ebből a doktrínából ismerhető meg.

A TERÜLETVÉDELMI RENDSZER SZEREPE ÉS HELYE A HONVÉDELEMBEN

A doktrína bevezetője a területvédelmi rendszer létrehozásával kapcsolatban megismételte a fejlesztési koncepció azon tételét, miszerint az annak elsődleges komponensét jelentő WOT létrehozása elsősorban Lengyelország konvencionális elrettentési képességét hivatott megerősíteni: „szükségessé vált egy olyan újszerű megközelítés, amely képes az állandó jellegű és hiteles elrettentés megvalósítására, valamint garantálni Lengyelország katonai védelmét, illetve biztosítani a NATO kollektív védelmével összefüggő feladatok végrehajtását, továbbá a honi terület védelmében lehetővé teszi a katonaföldrajzi tényezőkből következő hadászati előnyök kihasználását a potenciális agresszorral szemben. Ennek létfontosságú eleme a területvédelem és annak katonai komponense, a Területvédelmi Erők (WOT).”¹⁹ Magának a területvédelemnek a szerepét a doktrína a következőképp határozta meg: „a helyi kormányzatok szintjén támogassa az állami és nem állami szervezetek valamennyi tevékenységét a honvédelem megvalósítása érdekében.”²⁰ A területvédelmi rendszer szervezetét tekintve a doktrína három komponenset különböztet meg:

- *területi védelmi igazgatási komponens*: a vajdák alárendeltségében működő, helyi honvédelmi feladatok végrehajtására kijelölt közigazgatási testületek (önkormányzatok, adminisztratív szervek);
- *önálló támogató komponens*: a fegyveres erők támogatására alkalmazható helyi katonai (WOT) és nem katonai szervezetek (katonai igazgatási szervek, logisztikai, egészségügyi és egyéb biztonsági intézmények, létesítmények és szervezetek);
- *a honvédelmi rendszer területi komponensei*: nem katonai védelmi szervezetek (rendőrség, határőrség, tűzoltóság stb.), társadalmi szervezetek, honvédelmi célokra előkészített és felhasználható létesítmények, infrastruktúrák, anyagi és technikai eszközök/források.²¹

¹⁷ Uo. 46.

¹⁸ Ez a DT 3.40.1. jelzésű szabályzat volt. Lásd Żuchowski–Stachowski 2016: i. m. 109. A tárgyalandó WOT hadműveleti doktrína nagyban támaszkodott erre, ami mutatja, hogy DD 3.40 jelzéssel adták ki.

¹⁹ DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej... 2018: i. m. 7.

²⁰ Uo. 10.

²¹ Uo. 10–12.

A megközelítésből látható, hogy a területvédelem „rendszerjellege” abból következik, hogy a területvédelmi tevékenységek nem csupán a WOT szervezetét, illetve a WOT által végrehajtott feladatokat foglalják magukban, hanem egyéb állami és nem állami szervezeteket, illetve azok tevékenységét is. A területvédelem ezeknek a szervezeteknek az összehangolt, azonos célok elérésére irányuló erőfeszítéseit jelenti, csakúgy, mint a honvédelem, azzal a különbséggel, hogy ez a területvédelem esetében „helyi” szinten valósul meg, az ország területi-adminisztratív közigazgatási szintjein. A területvédelmi rendszernek a WOT ezért csupán az egyik rendszeremét képezi, amelynek rendeltetését a doktrína két pontban határozza meg:

1. az ország védelmének biztosítása és az esetleges katonai agresszió elhárítása;
2. a belbiztonsági rendszeremek és a lakosság támogatása, illetve a tevékenységeikben való közreműködés.

Utóbbi kapcsán – az együttműködés vonatkozásában – továbbá hozzáteszi, hogy a „műveletek végrehajtása során a WOT alkalmazható támogató és a fegyveres erők, valamint a nem katonai alrendszeremek által támogatott erőként is”.²²

A TERÜLETVÉDELMI ERŐK ALKALMAZÁSÁNAK ALAPELVEI

A WOT megalakítása és hadművelleti alkalmazása alapvető tényezőjének a *területi elv* tekinthető. Amint azt a doktrína is kihangsúlyozza, a vajdaságok szintjén létrehozott dandárok és a kerületi zászlóaljok révén a szervezet „országos lefedettségű”, amely feladatait „a katonai és nem katonai eszközök, valamint a helyi polgári erőforrások aktív felhasználásával” hajtja végre.²³ A területi elv alapján a WOT-egységek és -alegységek kiegészítési és alkalmazási körzetei megegyeznek. Ezeket a doktrína „állandó felelősségi területként” (*Staly Rejon Odpowiedzialności, SRO*) nevesíti, amely arra utal, hogy főszabály szerint adott egységet vagy alegységet csak azon belül alkalmaznak. Ugyan a hadművelleti helyzet függvényében átmenetileg azon kívül is alkalmazhatók, de ez esetben is elsősorban a szomszédos WOT-egység vagy -alegység SRO-ban, annak támogatása céljából.²⁴ Az SRO-elgondolás a korábbi, hidegháborús megközelítéstől jelentősen eltérő koncepcióra vezethető vissza. A WOT létrehozásánál ugyanis már az képezte a kiindulópontot, hogy fel kell készülni olyan esetre is, amikor a Lengyel Fegyveres Erők nem lesznek képesek egy nagy erejű támadás határövezetben történő elhárítására, és így az ország jelentős része szárazföldi hadműveletek színterévé válik, illetve területe egy része megszállás alá kerül. Az SRO-elgondolás szerint a WOT nemcsak a hátszágban alkalmazható, hanem a fővédő erőktől elszakadva, *visszamaradó erőként*²⁵ a megszállt területeken is.²⁶ Ez alapján a doktrína a WOT alkalmazása tekintetében három művelési területet különböztet meg:

²² Uo. 13.

²³ Uo. 13.

²⁴ Uo. 14. A jelenleg megalakítás alatt álló további három dandárt, valamint 10 határőr zászlóaljat az eredeti 17 dandár felelősségi területén (SRO) belül állították fel, miután utóbbikkal már megvalósult a WOT szervezetének „országos lefedettsége”.

²⁵ „Olyan erő, amely meghatározott feladat végrehajtása céljából akkor is a helyén marad, amikor a többi erő a területről visszahúzódik, vagy visszavonul.” AAP-06 NATO Glossary... 2021, 122.

²⁶ DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej... 2018: i. m. 20., 25.

1. hátszági mögöttes terület;²⁷
2. közvetlen műveleti terület;²⁸
3. átmenetileg megszállt terület.²⁹

Az egyes műveleti területeken a WOT különböző feladatokat hajt végre, melyek kapcsán a doktrína kihangsúlyozza, hogy azok meghatározásánál a kiindulópontot a WOT aktív erőkkel szemben fennálló korlátozott képességei jelentik. Az erre vonatkozó rész szerint: „A WOT-egységek könnyűfegyverzetű csapatok, amelyek gyalogsági fegyverzetrel vannak ellátva, beleértve a páncéltörő, légvédelmi, aknavető fegyvereket és aknákat. A csapatok mozgékonyágát páncélvédeltséggel nem rendelkező szállítóeszközök biztosítják. Ebből következően nem alkalmasak nagy erejű, technikailag jól felszerelt ellenséggel szemben hosszabb, magas intenzitású reguláris műveletek végrehajtására.”³⁰

A doktrína a WOT hadműveleti alkalmazása tekintetében három alapelvet sorol fel az alábbi meghatározásokkal:

1. *általánosság*: „azt jelenti, hogy az ország teljes területe a WOT felelősségi területét képezi, tevékenységeiket pedig helyi, regionális és nemzeti szinten kell végrehajtaniuk”;
2. *állandóság*: „azt jelenti, hogy a WOT műveleti feladatait a szemben álló fél által kifejtett hadműveleti hatásoktól, területi veszteségektől és egyéb támogató erőktől függetlenül is, folyamatosan végrehajtja”;
3. *nem lineáris tevékenységek*: „azt jelenti, hogy a WOT a műveleti csapatok tevékenységeinek eredményes végrehajtásához szükséges kulcsfontosságú területek és objektumok védelmét látja el. Alkalmazása a lehető legnagyobb mértékben arra irányul, hogy zavarja és korlátozza az ellenség tevékenységét.”³¹

Amint az alapelvekből látható, azokat lényegében a területi elv, az SRO és a korlátozott képességek hármasság tényezői alapján határozták meg. Bár a doktrínában a lengyel szárazföldi csapatok valamennyi harcászati tevékenységét³² nevesítették a WOT kapcsán, a képességkorlátokból következően az egységek és alegységek ezeket nem mind, vagy csak korlátozottan képesek végrehajtani.³³ A doktrína erre ugyan nem tér ki, azonban egyes passzusaiból kikövetkeztethető, hogy ezeket a harcászati tevékenységeket inkább azért sorolták fel, hogy

²⁷ „A hátszági mögöttes területen a tevékenységek célja elsősorban a harcoló csapatok támogatására és logisztikai biztosítására, a saját és a szövetséges (koalíciós) erők cselekvési és manőverszabadságának biztosítására, valamint a hadműveleti bázisok és a csapatok ellátási forrásainak védelmére irányul.” Uo. 57.

²⁸ „A közvetlen műveleti területen a tevékenységek célja elsősorban a csapatok műveleti alkalmazására vagy a kulcsterületek és a nem fő hadműveleti irányok biztosítására irányul.” Uo. 56.

²⁹ „Az ország azon része, amelyet a fegyveres küzdelem során a szemben álló fél átmenetileg megszállt. A terület ellenség által történő megszállása bekövetkezhet a saját csapatok kezdeményezésének elvesztése következtében, vagy tervezetten.” Uo. 53.

³⁰ Uo. 21.

³¹ Uo. 19.

³² Ezek minimális eltérésekkel, de megegyeznek a Magyar Honvédség harcszabályzataiban felsoroltakkal. Vö. DD-3.40 *Wojska Obrony Terytorialnej...* 2018: i. m. 46.; *Ált/54 A Magyar Honvédség...* 2014, I–2.; *Ált/55 A Magyar Honvédség...* 2014, I–2.; *Ált/59 A Magyar Honvédség...* 2013, I–2.

³³ Korlátozott mozgékonyágú és tűzerejű, páncélvédeltséggel nem rendelkező könnyűgyalogság – kiváltképp dandár- vagy zászlóalj-kötélekben – értelemszerűen nem képes az általánosan elfogadott harcászati alapelvek szerint egy háromszoros erőfölényben lévő támadóval szemben (önállóan) sikeres állóvédelemre, míg ezen képességek hiánya halogatóharcra vagy mozgékony védelemre eleve nem teszi alkalmassá őket a gépesített csapatokkal szemben.

a WOT azokat legalább az aktív erőkkel együttműködve – ahol utóbbiak mozgékonyága, tűztámogató rendszere stb. biztosított – végre tudja hajtani. Itt említhető meg a doktrína már fentebb idézett megállapítása, miszerint a WOT „alkalmazható támogató és [...] támogatott erőként” is.³⁴ Ez a támogató/támogatott megközelítés – amely egyben az összhaderőnemi műveletek alapja is – nemcsak a WOT, hanem a Lengyel Fegyveres Erők egészének háborús műveleti alkalmazását tekintve az egyik legfontosabb alapelv, ami egy olyan háborús szcenárió esetében, mint ami a WOT létrehozását meghatározta (az ország jelentős területének hadműveleti területté válása), egyben megkerülhetetlen is.

A TERÜLETVÉDELMI ERŐK MŰVELETI FELADATRENDSZERE

A támogató/támogatott megközelítésnek megfelelően a WOT a „a válságreakgáló és hadászati védelmi hadművelet³⁵ részeként lát el harcászati szintű feladatokat.”³⁶ E tekintetben a doktrína a WOT feladatrendszerét két szempontrendszer alapján határozza meg: a Lengyel Fegyveres Erők készenléti szintje és a már ismertetett műveleti terület felosztás szerint. Előbbi tekintetében Lengyelország három szintet különböztet meg:

1. állandó (békeidőszaki) védelmi készenlét;
2. megelőző (válságidőszaki) védelmi készenlét;
3. háborús védelmi készenlét.³⁷

Állandó védelmi készenléti helyzetben a WOT-nak olyan általános jellegű feladatokat kell ellátnia, amelyek a harckészültség fenntartására, valamint a katonai és nem katonai fenyegetések megelőzésére, elhárítására és hatásainak csökkentésére irányulnak. A konkrét feladatok köre meglehetősen széles, de alapvetően az alábbi tevékenységeket öleli fel:

- civil-katonai együttműködés;
- tervezési, szervezési – beleértve a mozgósítást is –, felkészítési és kiképzési feladatok;
- folyamatos információcsere az aktív katonai szervezetekkel és a nem katonai szektor szereplőivel;
- humanitárius, stabilizációs, újjáépítési és katasztrófavédelmi feladatok végrehajtása, együttműködésben az aktív katonai szervezetekkel és a nem katonai szektor szereplőivel;
- ellenséges felderítő és információs műveletekkel szembeni tevékenységek;
- hazafias eszmék közvetítése a társadalom irányába és a helyi katonai hagyományok ápolása.³⁸

³⁴ DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej... 2018: i. m. 13.

³⁵ A lengyel terminológia hadászati védelmi hadművelet alatt – miként azt hazánk is tette a 90-es években – a fegyveres erők egésze által az ország szuverenitása és integritása védelmében végrehajtott, összehangolt védelmi hadműveleti összességét érti. Ez tehát a nemzeti szintű hadászati tevékenységekre utal, amelyek szövetségi (NATO) szintű műveletek esetében legfeljebb hadműveleti szintűnek tekinthetők. Vö. A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadműveleti Utasítása 1994, 20.; Defense Strategy of the Republic of Poland 2009, 16.; National Security Strategy of the Republic of Poland 2014, 31.

³⁶ DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej... 2018: i. m. 20., 25.

³⁷ Uo. 8. (1. jegyzet)

³⁸ Uo. 14–15., 22–23., 37., 40–41.

Állandó védelmi készenléti helyzetben a WOT számára meghatározott feladatokon lényegében a fegyveres erők egészére vonatkozatható általános jellegű tevékenységek értendők, amelyek kapcsán csupán az tekinthető sajátosnak, hogy az SRO-megközelítésből következően azt helyi szinten kell ellátniuk.

Megelőző védelmi készenléti helyzetben a WOT feladatrendszere már elsősorban a hadszíntér-előkészítéssel kapcsolatos tevékenységekkel függ össze. Ebbe az alábbi főbb feladatok tartoznak (az SRO-n belül):

- védelem előkészítése;
- kiképzési és felkészítési feladatok;
- mozgósítási rendszabályok előkészítése;
- a nem katonai szektor támogatása az államhatár, kritikus infrastruktúrák és védelmi szempontból létfontosságú létesítmények fegyveres biztosításában;
- a manőver- és szövetséges megerősítő csapatok fogadására és biztosítására kijelölt erők támogatása;
- folyamatos felderítési adatok gyűjtése;
- háborús küszöb alatti konfliktus esetén hibrid és aszimmetrikus tevékenységekkel szembeni küzdelem;
- erődemonstráció;
- a nem katonai szektorral való együttműködés;
- a hazafias eszmék erősítése.³⁹

A feladatok alapján látható, hogy megelőző védelmi készenléti helyzetben a WOT tevékenységei részben a hagyományos háborús (védelmi) műveletek végrehajtására történő felkészülésre, részben az aszimmetrikus és hibrid jellegű háborús küszöb alatti fegyveres konfliktusokkal szembeni küzdelemre irányulnak. Előbbi kapcsán megemlítendő, hogy az SRO védelmi előkészítéséhez kapcsolódó feladatokban külön említik a WOT számára létesítendő rejtkehelyek telepítését is,⁴⁰ ami már azok visszamaradó erőként történő alkalmazásának előkészítésére vonatkozatható. Utóbbi vonatkozásában pedig azt érdemes kiemelni, hogy a hibrid és aszimmetrikus fenyegetésekkel szembeni ellentevékenységek nemcsak a szabotázs és diverziós tevékenységek megelőzését és felderítését foglalják magukban, hanem az azt végrehajtó csoportok elleni fegyveres küzdelmet is,⁴¹ tehát ebben az időszakban már a WOT korlátozott harctevékenységgel is számolnak.

Háborús védelmi készenléti helyzetben lényegében a megelőző védelmi készenléti helyzetben felsorolt feladatok végrehajtása az irányadó, de nagyobb intenzitással. Emellett a WOT-nak fel kell készülnie az SRO-ban folytatott harctevékenységekre is az aktív manőver- és megerősítő szövetséges csapatokkal, illetve ezek tevékenységeinek támogatására. Utóbbi elsősorban az erők mozgásának, előrevonásának és manővereik támogatására, illetve azok fegyveres biztosítására vonatkozik. A védelemre berendezkedett saját és szövetséges csapatok műveleteivel összefüggésben már a hadművelleti területi felosztás határozza meg a WOT feladatrendszerét, amely eszerint a háttérterületen magában foglalja:

- az erők megóvásával összefüggő feladatok támogatását;
- a kritikus infrastruktúrák védelmét;

³⁹ Uo. 15–16., 24–25., 38., 41–42.

⁴⁰ Uo. 14–15.

⁴¹ Uo. 24.

- a saját és szövetséges csapatok mozgás- és manőverszabadsága, illetve utánpótlási vállalati biztosítását;
- a kutatási és mentési feladatok támogatását;
- a nem katonai szektor rendfenntartó tevékenységei támogatását;
- az evakuált polgárok védelmét;
- a katonai szolgálatra behívott állampolgárok felkészítését és kiképzését.⁴²

A WOT harctevékenységet a hátszági és mögöttes műveleti területen az itt felsorolt feladatokkal összefüggésben hajt csak végre. Mivel a hátszág és a mögöttes műveleti terület csak addig tartható fenn, amíg az legalább a szárazföldi harcoló műveletek tekintetében elválasztható a műveleti területtől, ezért itt – a harmadik dimenzióból érkező csapásokat nem számítva, amelyek elhárításához a WOT nem rendelkezik aktív védelmi képességekkel – a harctevékenységek alapvetően az ellenséges diverzáns csoportokkal szembeni küzdelemre korlátozódnak.⁴³ Tekintettel a hátszági és mögöttes műveleti területen az ellenség által kifejtett viszonylag korlátozott hatásokra, a WOT alapvetően a nem katonai szektorral és az aktív csapatokkal együttműködve látja el feladatait, azonban olyan módon, hogy utóbbiak harcoló komponenseinek zömét a közvetlen műveleti területre csoportosítják át, így az itt jelentkező alacsonyabb intenzitású harctevékenységek végrehajtásában a WOT-nak aktívabb szerepet szükséges vállalnia.

A közvetlen műveleti területen a WOT feladatrendszere értelemszerűen már sokkal összetettebb, és elsődlegesen az aktív harcoló erőkkel való együttműködésre irányul. Ugyanakkor a 21. században alkalmazott, jóval nagyobb területen hatásukat kifejteni képes haditechnikai eszközökre, a műveleti terület nagysága ma már olyan nagy, hogy ott a polgári lakosság teljes körű evakuálása nem valósítható meg, ezért a polgári szektorral való együttműködés ott sem hagyható figyelmen kívül. Ez a WOT közvetlen műveleti területen végrehajtandó feladatrendszerében is visszatükröződik. Eszerint az aktív erőkkel való együttműködés tekintetében a WOT feladata:

- álcázási és műszaki erődítési tevékenységek támogatása;
- felderítés;
- a harcoló erők csoportosítása részeként a hézagok, a szárnyak, a mélység és a nem fő irányok biztosítása és védelme az ellenséges deszantcsapatokkal szemben;
- az aktív erők mozgás-, manőver- és cselekvési szabadsága biztosításának támogatása;
- kedvező domborzati és terepviszonyok esetén, ahol az ellenség tűzeszközeinek alkalmazása korlátozott, a támadóerők terelése, közelharcra alkalmas terepszakaszokon aktív harctevékenység;
- az aktív erők megerősítése, veszteségpótlása.

A nem katonai szektorral való együttműködés, illetve annak támogatása vonatkozásában:

- a lakosság fizikai védelme;
- helyi szolgáltatások biztosítása;
- evakuálási feladatok koordinálása;
- a közbiztonság fenntartásával kapcsolatos feladatok átmeneti ellátása abban az esetben, ha erre a nem katonai szektor szervezetei önállóan nem képesek;

⁴² Uo. 26., 43.

⁴³ Uo. 43.

- a nem katonai szektornak a lakosság megóvása érdekében az ellenség csapásai és a tömegpusztító fegyverei, valamint egyéb, tömeges sérülést okozó tevékenységei hatása csökkentése érdekében végrehajtott feladatainak támogatása.⁴⁴

A közvetlen műveleti területen végrehajtott feladatok esetében jelentkezik leginkább a támogató/támogatott megközelítés, miután itt az aktív erőkkel szembeni képességhatárok miatt a WOT a védelemben kizárólag azok közvetlen alárendeltségében, az általuk biztosított (támogató) képességekre támaszkodva képes tevékenykedni (támogatott), míg a másik oldalról, azáltal, hogy ellátja a kevésbé veszélyeztetett terepszakaszok biztosítását, az aktív csapatok harcoló erőit részben tehermentesíti ezen feladatok végrehajtása alól (támogató), melyeket így nagyobb arányban lehet az aktív védelemben alkalmazni. Ellenben a nem katonai szektorral történő együttműködés esetében a WOT alapvetően támogató szerepkörben alkalmazható, miután az ennek kapcsán felsorolt feladatok normál jogrendben előbbiek felelőssége. A nem katonai szektor támogató tevékenysége a WOT – és a fegyveres erők egésze – irányába ugyanakkor különböző anyagi-technikai szolgáltatások révén valósulhat meg.

A lengyel területvédelmi koncepció legsajátosabb jellemzőjének a WOT-nak a harmadik, az átmenetileg megszállt műveleti területen, visszamaradó erőként történő alkalmazása tekinthető.⁴⁵ Lényeges szempont, hogy az átmenetileg megszállt terület Lengyelországban a hadműveleti tervezés szerves részét képezi, nem *ad hoc* tevékenységek színtere. Ezt a doktrína is egyértelműen megfogalmazza, amikor kijelenti, hogy a WOT tevékenységei mind a három műveleti területen „a hadászati védelmi hadművelet részeként hajthatók végre”.⁴⁶ Az átmenetileg megszállt területen a WOT feladatrendszerét az alábbiak képezik:

- az aktív erők sikeres tevékenységéhez szükséges felderítési feladatok végrehajtása;
- az SRO-ban tevékenykedő egyéb baráti erőkkel (felderítő-, különleges műveleti, főerőktől elszakadt erők) való együttműködés, tevékenységeik támogatása;
- nem hagyományos hadviselés alkalmazásával az ellenséges csapatok tevékenységének és a megszálló hatóságok működésének akadályozása;
- fegyveres ellenálló csoportok szervezéséhez szükséges körülmények kialakítása, előkészítése;
- fegyveres ellenálló csoportok támogatása;
- az eredeti helyzet visszaállítását követően a nem katonai szektor újjáépítési tevékenységének támogatása.⁴⁷

A WOT átmenetileg megszállt területen végrehajtott feladatai alapvetően három műveleti fázisban értékelhetők. Az első fázisban a visszamaradó erőként alkalmazott WOT-alegységek tevékenységeinek célja, hogy a támadó ne tudjon a mögöttes és utánpótlási területét képező megszállt területek felett tényleges ellenőrzést gyakorolni, ami egyrészt manőver erői további sikeres harctevékenységét és így előnyomulását is hátráltatja, másfelől erőket köt le. Ezt a WOT alapvetően szabotázscselekményekkel, valamint az ellenség puhaélpontjai ellen végrehajtott korlátozott célú támadások (lesállítás, rajtaütés) sorozatával érheti el. Ugyancsak

⁴⁴ Uo. 25–26.

⁴⁵ Ez a sajátosság ugyanakkor relatív. A balti államok, a svéd, a finn, az egykori jugoszláv, a dán, a norvég és a francia, illetve részben az egykori, részben a mai svájci és osztrák területvédelmi koncepcióknak is sarkalatos elemét képezte/képezi a területvédelmi erők visszamaradó erőként történő alkalmazása.

⁴⁶ DD-3.40 Obrony Terytorialnej... 2018: i. m. 25.

⁴⁷ Uo. 26–27., 41–44.

ebben a fázisban lehet számolni a megszállt területen élő lakosság fegyveres ellenálló csoportokba történő szervezésével, tevékenységeik támogatásával, valamint az aktív erők ellentámadásához szükséges kedvező körülmények megteremtésével. Utóbbi elsősorban a felderítő tevékenységek által valósulhat meg, amelyek nemcsak az átmenetileg megszállt területen tevékenykedő ellenséges erőkről történő általános információk megszerzésére irányulnak, hanem az aktív erők tűzcsapásai végrehajtásához szükséges felderítési adatokra is.⁴⁸ Ez azonban nemcsak a WOT-alegységek feladata, hanem a megszállt területen szintén visszamaradó, illetve oda be- és átszivárgó baráti erőké is, amelyekkel a WOT együttműködik. A második fázisban a WOT – és az egyéb visszamaradó baráti erők – feladatai már elsősorban az ellentámadás támogatására irányulnak. Az első fázisban végrehajtott feladatok így kiegészülnek a végrehajtott tűzcsapások kiértékelésével, az SRO-ban kijelölt földet érési és partraszállási körzetek, terepszakaszok előkészítésével, továbbá az oda beérkező baráti manővercsapatok mozgása, cselekvési és manőverszabadsága biztosításával is. Végezetül a harmadik fázist az eredeti állapot helyreállítása jelenti, amelynek során a WOT a nem katonai szektor számára nyújt támogatást.

A LENGYEL TERÜLETVÉDELMI KONCEPCIÓ ÉRTÉKELÉSE

A lengyel területvédelmi koncepcióval kapcsolatban megállapítható, hogy az tipikusan a hidegháború kori semleges államok és a balti államok jelenlegi területvédelmi elgondolásai alapján fogalmazódott meg. Ezekben közös, hogy a hadművelleti tervezésben az képezte/képezi a kiindulópontot, hogy egy esetleges nagy erejű támadást nem képesek a határvetetben elhárítani, ezért országuk jelentős része vagy akár egésze szárazföldi hadműveletek színterévé válhat, illetve átmenetileg megszállás alá kerülhet. A kedvezőtlen erőviszonyok miatt ezért olyan hadművelleti elgondolásokat követnek, amelyek az ország teljes mélységében történő védelmét hivatottak megvalósítani, és amelyben a területvédelmi erőket – tekintettel arra, hogy a területi elv alapján feltételezhető az állomány jó terepismerete, ugyanakkor harcképességeik korlátozottak – elsősorban alacsony intenzitású harctevékenységek végrehajtására alkalmazzák, beleértve az átmenetileg megszállt területeket is.

A WOT korlátozott képességeire való tekintettel döntően a kis alegységek nem hagyományos hadviselés elvei szerinti alkalmazása élvez prioritást, ami megjelenik a szervezet szellemiségében, vezetési kultúrájában, a kis alegységek belső struktúrájában, illetve rendszeresített eszközeiben is. A WOT vezető állománya kinevezésénél jellemzően a különleges művelti előképzettséggel, tapasztalatokkal rendelkezőket részesítik előnyben, miután a kis alegységek harcászata és a nem hagyományos hadviselés elemei ezeknél a szervezeteknél jelennek meg a legmarkánsabban.⁴⁹ Természetesen a WOT állománya a felkészítés és a kiképzési szintje tekintetében nem összemérhető a különleges művelti erőkkkel, azonban az azok számára meghatározott egyes feladatok, illetve vezetésük szellemisége – különösen visszamaradó erőként való alkalmazásuk során – sokkal közelebb áll a szervezethez, mint ami a „hagyományos” gépesített lövészcsapatokra jellemző. A lengyel megközelítésben ezért a nem hagyományos hadviselés – amelyet általában a különleges művelti erőkkkel, illetve döntően azok expedíciós művelti feladataival szoktak társítani –, az ország fegyveres védelmére irányuló, a honi területen végrehajtott, hagyományos összhaderőnemi védelmi művelet integráns részének tekintett tevékenységeket takar, amelyek során a kijelölt

⁴⁸ Uo. 43.

⁴⁹ Klisz 2022: i. m. 5.

erőket kis alegységekben, a támadó zavarása céljából alkalmazzák, elsősorban az ideiglenesen megszállt területeken.⁵⁰ Ezek között az erők között tartják számon a WOT-ot is, miután a területi elvből következően feltételezhető, hogy az állomány helyi terepismerete és személyi kapcsolatrendszere jelentős előnyt nyújthat egyes tevékenységek végrehajtásánál. Ugyancsak itt említendő meg, hogy a WOT korlátozott képességeiből és az állomány alacsonyabb felkészítettségi és kiképzési szintjéből következően nem is reális követelmény, hogy azokat nagyobb kötetekben, bonyolult összefegyvernemi harcfeladatokra alkalmazzák. Mindez visszatükröződik a WOT standard rajstruktúrában („*pazar tizenkettő*”) is, amely a raj- és tűzcsoportban végrehajtható feladatok prioritását tükrözi.

3. táblázat A területvédelmi raj felépítése⁵¹

	rajparancsnok	rajparancsnok-helyettes
rangidős	egészségügyi katona	egészségügyi katona
	mesterlövész	mesterlövész
	híradókatona	híradókatona
	lövész	lövész
	árkász	árkász

A mozgékonyág korlátozottsága és a páncélvédettség teljes hiánya, továbbá a már felsorolt egyéb tényezők miatt ezért a leginkább kis alegységben alkalmazásra tervezett WOT-nál elsősorban könnyű gyalogsági fegyvereket rendszeresítettek; az egyéni lőfegyver és géppuskák mellett könnyű (hordozható) aknavetőket, gyalogsági páncéltörő fegyvereket, valamint a napjaink műveleti környezetében már nélkülözhetetlennek tekinthető felderítő drónokat, keringő lőszerket.⁵²

ZÁRÓGONDOLATOK

A lengyel területvédelmi koncepció a létrehozása kezdetétől egy harcoló megközelítést tükröz, amely jelentősen eltér azon elgondolásoktól, amelyek a területvédelmi erőkkel elsősorban a hátszágban, illetve a nem katonai szektor támogatásával összefüggő feladatokban számolnak.⁵³ Bár ez a megközelítés a hidegháború korszakának semleges államaiban alakult ki, illetve az azt követő időszakban a NATO-n belül eddig kizárólag csak a három balti ország (Észtország, Lettország, Litvánia) képviselte azt, napjainkra Lengyelország vált ezen a területen a vezető nemzetté. Többek között ezzel összefüggésben hozta létre 2018-ban az Európai Területvédelmi Regionális Együttműködési Kezdeményezés (*European Territorial Defence Co-operation Initiative, ETC*) platformot is. Ez a NATO és a partnerországok számára biztosít lehetőséget arra, hogy területvédelmi koncepcióikat, illetve a területvédelmi erők alkalmazása tekintetében szerzett tapasztalataikat megosszák egymással, valamint a szakterület vonatkozásában a nemzetek közötti együttműködést elősegítse. Az ETC-ben

⁵⁰ Klisz 2022: i. m. 5.

⁵¹ Omiljan 2020, 63–64.

⁵² Kowalska-Sendek 2021.

⁵³ Természetesen a WOT ezen feladatok ellátásában is részt vesz. Az elmúlt években a Covid-járvány kezelésébe, katasztrófavédelmi, határrendészeti és egyéb, a nem katonai szektor támogatására irányuló tevékenységekbe is bevonták. Ezekre részletesen, éves bontásban lásd Informacje. Wojska Obrony Terytorialnej (é. n.).

hazánk is képviselteti magát, és 2021-ben ellátta a vezető nemzeti feladatokat is. Az ETC keretében jött létre a magyar és a lengyel területvédelmi szervezetek közötti együttműködés is, amely a kétoldalú tapasztalatcserétől kezdve számos egyéb területre kiterjed. Ilyen a hadisírgondozás, a lengyel–magyar kiképzőcsere program, továbbá a hazánkban éves szinten megrendezendő, „Sárgarigók vonulása” elnevezésű tartalékos járőrbajnokságon és a Magyar Honvédség legnagyobb, „Moonstar” elnevezésű éves összevont tartalékos harcászati gyakorlatán való lengyel részvétel is. Az évek óta fennálló lengyel–magyar együttműködés mellett megemlítendő, hogy a két ország területvédelmi struktúrái és a területvédelmi erők képességei tekintetében is kimutathatók bizonyos hasonlóságok. Strukturális szempontból ez elsősorban a szintén területi elv alapján létrehozott hazai Területvédelmi Erőkre,⁵⁴ valamint vezetésük és irányításuk viszonylatára értendő, abban a tekintetben, hogy azok a lengyel DWOT-hoz hasonlóan egy olyan honvédségi szervezet, az MH Területvédelmi Erők Parancsnoksága alárendeltségében működnek, amely kizárólag területvédelmi tartalékos alárendelt alakulatokkal rendelkezik.⁵⁵ A képességek vonatkozásában a hasonlóság pedig abban mutatkozik meg, hogy a hazai területvédelmi erők, akár csak a WOT, csupán korlátozott harc-, harctámogató és harci kiszolgáló támogató képességekkel, valamint mozgékonyssággal rendelkeznek, illetve utóbbi kizárólag páncélvédettséggel nem rendelkező gépjárművek által biztosított. Mindez jelentősen befolyásolja alkalmazhatóságukat, ami alapján reálisan csak a kis alegységek által végrehajtható feladatok ellátására alkalmasak. Az MH Területvédelmi Erők meglévő és reálisan kialakítható képességei ezért nem az aktív erőkkel közel azonos képességekkel rendelkező angolszász tartalékos katonai szervezetekkel mutatnak párhuzamot, hanem a lengyel és a balti országokéval, így a jövőbeni fejlesztések vonatkozásában is inkább utóbbiak tekinthetők relevánsnak. Ezen nemzetek területvédelmi megközelítéseinek – legalább az alapelveket érintő – adaptációja ugyanakkor jelentős követelményeket támaszt a békeidőszaki tervezéssel, az erők felkészítésével, illetve az azok alkalmazására vonatkozó irányelvekkel szemben is. Különösen igaz ez a visszamaradó erőként történő, átmenetileg megszállt területen való alkalmazás megközelítésének adaptációjára. Miként azt az ezzel kapcsolatos, NATO-ban elfogadott koncepcionális elvek is kihangsúlyozzák, ennek a harcászati és hadműveleti szinten jóval túlmutató jogszabályi, társadalmi és katonai stratégiai előfeltételei vannak.⁵⁶

FELHASZNÁLT IRODALOM

- 9/2023. (III. 29.) HM utasítás a Magyar Honvédség Területvédelmi Erők Parancsnoksága létrehozásával összefüggő egyes feladatokról.
- AAP-06 NATO Glossary of Terms and Definitions. North Atlantic Treaty Organization, NATO Standardization Office (NSO), 2021.
- Ált/54 A Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnemének Harciszabályzata. II. rész. Zászlóalj. Magyar Honvédség, 2014.
- Ált/55 A Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnemének Harciszabályzata. III. rész. Század. Magyar Honvédség, 2014.

⁵⁴ Ez alatt a régiók szintjén létrehozott területvédelmi ezredek és a vármegyék, valamint a főváros szintjén létrehozott területvédelmi zászlóaljak értendők.

⁵⁵ 9/2023. (III. 29.) HM utasítás.

⁵⁶ Vö. Resistance Operating Concept 2019; Comprehensive Defence Handbook 2020.

- Ált/59 A Magyar Honvédség Szárazföldi Haderőnémetének Harciszabályzata. IV. rész. Szakasz, raj, kezelésművelet, honvéd. Magyar Honvédség, 2013.
- A Magyar Honvédség Ideiglenes Hadműveleti Utasítása. Honvédelmi Minisztérium, 1994.
- Berki Mihály: *A korszerű háttországvédelem kialakítása hazánkban és sajátos feladatai békében és háborúban. Kandidátusi értekezés.* Magyar Néphadsereg Háttországvédelmi Parancsnokság, 1974.
- Comprehensive Defence Handbook. Vol. I. Edition A, Version 1. NATO Special Operations Headquarters, 2020, 12.
- DD-3.40 Wojska Obrony Terytorialnej w operacji. Ministerstwo Onrony Narodowej, Dowóztwo Wojsk Obrony Terytorialnej. Warszawa, 2018.
- Defense Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 2009.
- FM 100-2-1. The Soviet Army: Operations and Tactics. Department of the Army, Washington, D. C., 1984. 07. 16.
- FM 100-2-2. The Soviet Army. Specialized Warfare and Rear Area Support. Department of the Army, Washington, D. C., 1984. 07. 16.
- Gotowiecki, Paweł – Żak, Jakub: *The Territorial Defence in Poland – The Influence of the Ukrainian Conflict Experiences.* Zovniszni Spravi, 10. évf. 2016/12., 26–31. https://www.researchgate.net/publication/329717900_The_Territorial_Defence_in_Poland_-_The_Influence_of_The_Ukrainian_Conflict_Experiences (Letöltés időpontja: 2020. 04. 23.)
- *Informacje.* Wojska Obrony Terytorialnej. <https://media.terytorialsi.wp.mil.pl/informacje> (Letöltés időpontja: 2024. 04. 05.)
- Klisz, Maciej: *The Polish Territorial Defence Forces (POL TDF): a significant component in national resilience and resistance.* Kingston Consortium on International Security, 2. évf. 2022/8., 1–8. <https://static1.squarespace.com/static/6034150d85deb0136ad574f2/t/62e943e3d638fb7137283256/1659454439093/KCIS+INSIGHTS+Klisz+2-8+August+2022.pdf> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 18.)
- *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej/The Defence Concept of the Republic of Poland.* Ministerstwo Obrony Narodowej/Ministry of National Defence, 2017. 05.
- Kowalska-Sendek, Magdalena: *Light Equipment for light infantry.* Polska Zbrojna, 2021. 12. 14. <https://pzevo.azurewebsites.net/home/articleshow/36021?t=Light-Equipment-for-Light-Infantry> (Letöltés időpontja: 2022. 10. 03.)
- National Security Strategy of the Republic of Poland. Warsaw, 2014.
- Omiljan, Paweł: *Territorial Defense Forces in the State Defence System – Role and Tasks.* Security Forum, 4. évf. 2020/1., 59–69. <https://wsb.edu.pl/files/pages/634/5.pdf> (Letöltés időpontja: 2023. 10. 03.) DOI: 10.26410/SF_1/20/5
- Palowski, Jakub: *Terytorialsi rosna, choć żołnierze odchodzą.* Defence 24, 2024. 01. 09. <https://defence24.pl/sily-zbrojne/terytorialsi-rosna-choc-zolnierze-odchodza> (Letöltés időpontja: 2024. 04. 05.)
- *Resistance Operating Concept.* Swedish Defence University, 2019.
- Sadykiewicz, Michael: *Wartime Missions of the Polish Internal Front.* RAND, 1986.
- *Wojska Obrony Terytorialnej w Twojej okolicy.* Wojska Obrony Terytorialnej. <https://terytorialsi.wp.mil.pl/wot> (Letöltés időpontja: 2024. 01. 12.)
- *W wojskach obrony terytorialnej będzie Komponent Obrony.* TVP3, 2022. 09. 24. <https://bialystok.tvp.pl/62949380/w-wojskach-obrony-terytorialnej-bedzie-komponent-obrony-pogranicza> (Letöltés időpontja: 2024. 03. 14.)
- Żuchowski, Remigiusz – Stachowski, Marcin: *Poland's Ministry of Defence Concept for Territorial Defence Forces.* Ante Portas, 5. évf. 2016/2., 107–117.